

УДК 655.254.22:7

Віра Кравчук,аспірантка кафедри видавничої справи та редагування
Видавничо-поліграфічного інституту НТУУ "КПІ"

Особливості редакційної підготовки спеціалізованих періодичних видань про образотворче мистецтво

У статті розглянуто основні характеристики періодичних видань про образотворче мистецтво та виокремлено головні особливості, з якими доводиться стикатися редакторів під час підготовки видання до виходу в світ.

Ключові слова: редагування, спеціалізовані видання з мистецтвознавства, видавнича справа, медіаосвіта.

Постановка проблеми. Сучасний ринок друкованих ЗМІ рясніє великою кількістю спеціалізованих видань: для фотографів, садівників, любителів театру, кіно, образотворчого мистецтва, спорту, з питань охорони здоров'я тощо. Редактор і видавець медіапродукту вузького тематичного спрямування мають добре орієнтуватися в контексті обраної теми, визначати місце певного видання серед подібних, володіти спеціальною фаховою термінологією, тобто водночас бути спеціалістами в галузі видавничої справи та тієї, яку представляє видання.

Розвиток ринку творів мистецтва й антикваріату в незалежній Україні сприяв виникненню низки мистецтвознавчих періодичних видань. В ідеалі головному та літературному редакторам спеціалізованих видань, присвячених мистецтву, потрібно мати як редакторську чи журналістську освіту, так і мистецтвознавчу. Проте на практиці подібне буває рідко, тож оволодівати низкою умінь їм доводиться безпосередньо в редакційному процесі. Із запровадженням у навчальних планах вищих навчальних закладів курсів з медіаосвіти цієї прогалини можна уникнути.

Актуальність статті обумовлена зростанням кількості спеціалізованих видань про образотворче мистецтво. Знання про особливості редакційно-видавничої підготовки подібних медіатекстів потрібні як редакторам і видавцям, щоб покращувати свій продукт, так і читачам — для того, аби мати змогу легко обирати найякісніші пропозиції на ринку.

Аналіз останніх досліджень. Загальній теорії редагування засобів масової інформації присвячено монографію А. Капелюшного "Редагування в засобах масової інформації", де підсумовано досвід і теоретичні напрацювання багатьох відомих науковців у галузі видавничої справи. Автор пропонує увазі читача, використовуючи класифікацію Г. Васильєвої [1] та додаючи власні міркування, різновиди журналістських текстів за їхніми жанрово- та структурно-стилістичними особливостями: інформаційно-інформативний, інформативно-діловий, неофіційно-інформативний, інформативно-експресивний, інформативно-аналітичний, репортажний, газетно-науковий, експресивно-публіцистичний, узагальнювально-директивний, урочисто-декларативний, нарисовий та фейлетонний (сатиричний) [7, с. 89—95]. Усі різновиди текстів зустрічаються у спеціалізованих ЗМІ з образотворчого мистецтва, з ними доводиться мати справу редакторам видань, тому знання про засади редагування різних типів медійних текстів є обов'язковими.

У дисертаційній роботі С. Фіялки висвітлено особливості підготовки навчальних видань культурологічного спря-

мування для вищої школи, виокремлено соціально-комунікативні функції навчальних книг з культурознавства: інформаційно-пізнавальну, світоглядну, інтегративну, закріплення й перевірки знань, організації процесу читання й запам'ятовування, мотиваційну, евристичну, літературно-особистісну, наочну та естетичну [13, с. 8]. У зазначеній праці систематизовано й типові стилістичні, логічні, фактичні, орфографічні та пунктуаційні помилки, виявлені в такій літературі. Якщо взяти до уваги особливості культурологічних текстів (відкинувши специфіку навчальної літератури, яка не є предметом розгляду в цій публікації), отримаємо підґрунтя для роботи з періодикою мистецтвознавчого спрямування.

Використанню ЗМІ у навчальному процесі приділено увагу в роботах українських дослідників Н. Духаніної [3], І. Сахневич [11], О. Янишин [16], Н. Шубенко [15], І. Гуріненко [2], Ю. Казакова [6], І. Чемерис [14], Г. Онкович [10].

Значний внесок у розвиток медіакультури здійснили науковці російської "школи О. Федорова" — О. Мурюкіна, І. Челишева, Р. Сальний, Н. Кирилова, І. Жилавська та ін. Так, праці О. Мурюкіної присвячені потенціалу кінопреси у поєднанні з медіа в навчанні учнів старших класів [9], Л. Зазнобіної [5] — використанню ЗМІ в школі, Н. Кирилової — формуванню культури й медіакультури із застосуванням преси [8] тощо. Тобто освітня (як медіа-, так і загальноосвітня) функція спеціалізованих ЗМІ є доведеною і незаперечною: з їхньою допомогою люди підвищують рівень знань з мистецтва, опановують культуру медіа. Ми вперше звертаємо увагу на могутній потенціал ЗМІ про мистецтвознавство в навчанні як спеціалістів, так і аматорів у цій галузі, що вимагає особливої уваги редактора під час підготовки видання до друку.

Мета: визначити особливості підготовки періодичних видань мистецтвознавчого спрямування для того, щоб сформулювати основні завдання медійної освіти для майбутніх редакторів спеціалізованих ЗМІ, а також мистецтвознавців.

Вклад основного матеріалу. Для того щоб визначити особливості редагування спеціалізованих ЗМІ про образотворче мистецтво, доцільно розглянути ці медіа загалом як засоби масової інформації, а також звернути увагу на характерні риси науково-популярних і наукових текстів про мистецтво та публіцистичних текстів (кожен з цих типів окремо детально описаний у теорії видавничої справи, нам слід лише виокремити ті риси, що відповідають специфіці зазначених у статті), притаманних аналізованим виданням.

Звернімося до особливостей редагування текстів ЗМІ загалом і виокремимо з них найважливіші саме для спеціалізованих видань про мистецтво. Як слушно зазначає А. Капелюшний, "журналістський текст є основним (не єдиним!) об'єктом редагування в ЗМІ. Проте редактор у мас-медіа має зважати ще на цілу низку чинників. Насамперед редактор у ЗМІ має, розглядаючи конкретний текст, враховувати те, яке місце йому належить у номері газети, в програмі чи в системі мовлення тощо, якого резонансу він може набути. Отже, редактор у ЗМІ повинен постійно не тільки мати на увазі конкретний текст як цілісність, але й брати до уваги те, що цей твір є мікроструктурою, яка в ЗМІ неодмінно входить до якоїсь макроструктури. Процес редагування в ЗМІ ускладнений ще й надзвичайною оперативністю мас-медіа. Редактор інколи має враховувати те, який резонанс (який ефект) матиме ця мікроструктура в складі конкретної макроструктури в кожний конкретний момент. Це своєрідно позначається на всьому процесі редагування в ЗМІ" [7, с. 12]. Дослідник сфери редагування ЗМІ окремо наголошує й на значенні жанрово-стильових різновидів тексту при редагуванні, "наприклад, істотно відрізняються засадничі підходи до редагування офіційно-інформативного та фейлетонного тексту в ЗМІ" [7, с. 15].

Не зупинятимемося на журналістських жанрах, характерних у тому числі й для спеціалізованої преси з мистецтвознавства, які зазвичай поділяють на три групи: інформаційні, аналітичні та художньо-публіцистичні [12, с. 126]. Усі ці види широко представлені на сторінках спеціалізованих медіа про мистецтво: новинні рубрики, інтерв'ю, звіти, репортажі — у рамках інформаційного жанру; статті, коментарі, рецензії, огляди — аналітика; нариси, замальовки — художньо-публіцистичний жанр. Відповідно, до кожного з типів тексту редактор має застосовувати певний підхід. Навіть головному редактору-мистецтвознавцю, який не працює безпосередньо над виправленням помилок у тексті, потрібно розуміти доцільність тих чи інших висловлювань у кожному з жанрів, відчувати стилістику тексту, усвідомлювати, яку саме ідею-повідомлення доводить автор до читача.

На основі викладеного серед особливостей підготовки медіатекстів для спеціалізованих періодичних видань про мистецтво виокремимо такі:

- потреба у цілісному формуванні кожного номера видання: наскрізна тема або ж різноплановий опис подій, обов'язкове збалансоване подання актуальної інформації на рівні з історичними розвідками;

- відповідність композиції кожного окремого тексту до композиції випуску: відсутність повторів у статтях на аналогічну тему, достатня кількість "швидких" (злободених, найактуальніших) новин (інформаційні жанри), а також статей "поза часом" (аналітичні матеріали, оскільки часто мистецтвознавчі статті тяжіють до науковості, викладення цікавих фактів історії тощо і "старішають" значно повільніше за щоденні/щотижневі/щомісячні газети і журнали загальної тематики);

- урахування жанрової специфіки кожного окремого тексту в номері видання, а також авторського стилю, оскільки авторами у спеціалізованих виданнях часто виступають не журналісти, а знавці галузі (з одного боку, прийнято визнавати за кожним автором-фахівцем його власний стиль і мову, з іншого — редактор не може поступитися ясністю викладу заради збереження своєрідної манери тексту).

Далі пропонуємо розглянути спеціалізовані видання з мистецтвознавства як осередок наукових і науково-популярних текстів і визначити особливості редакторського підходу до них. О. Мурюкіна зазначає, що в професійних виданнях "медіатексти мають складну теоретичну будову, що передбачає компетентного цільового читача. Аудиторія ви-

дання повинна володіти не тільки загальними, а й професійними знаннями. Саме рівень розвитку таких знань й умінь впливає на ступінь розуміння медіатексту, в тому числі закладених автором контекстів" [9, с. 34—35]. Зазначене твердження добре пояснює, чому спеціалізовані ЗМІ про мистецтво можна вважати медіаосібниками і чому до спеціалізованих, професійних видань варто уважно ставитися при підготовці їх до друку. Вони привчають до аналізу, подають інформацію, яка вимагає певного обсягу фонових знань, обізнаності з сучасним дискурсом, відповідно й редактору такого видання потрібно дуже добре володіти темою.

Вважаємо, що через означені фактори значну частину текстів у спеціалізованих журналах можна вважати науковими і науково-популярними. А подібні видання виконують такі функції:

- підсумовують результати теоретичних чи експериментальних досліджень учених у галузі мистецтвознавства;

- стимулюють подальші наукові дослідження у зазначеній сфері;

- закріплюють результати наукового пізнання;

- передають знання наступним поколінням і групам споживачів [12, с. 140].

У сучасних виданнях з культурознавства, як свідчать результати дослідження С. Фіялки, виявляються такі недоліки: недостатність або надлишковість обсягу, відсутність чіткої структури тексту (параграфів, рубрик, висновків, узагальнень тощо), перенасичення фактами: занадто багато власних назв, дат, зайвих деталей; низька поліграфічна якість або відсутність ілюстрацій; недоліки мови й стилю, так званий академізм мови тощо [13, с. 9]. Якщо структурування тексту за допомогою підрубрик меншою мірою стосується періодичних видань (хоча великий за обсягом науково-популярний текст значно краще сприйматиметься поділенням на структурні одиниці), то решта зауважень — особливостей, притаманних також і виданням з мистецтвознавства.

Редакторів мистецтвознавчих періодичних видань слід приділяти увагу певним особливостям текстів спеціалізованих видань з мистецтвознавства, серед яких відзначимо такі:

- спеціалізовані видання призначені насамперед для фахівців галузі, а отже, у текстах важливим є вживання термінів і баланс між науковістю та загальнодоступним викладом (залежить від так званого формату видання, його читачів) — не можна надуживати роз'ясненнями прийнятих серед спеціалістів-мистецтвознавців термінів, для аматора текст має бути не занадто "академічним";

- специфічний добір авторів: більшість з них — мистецтвознавці, а не журналісти, тому зазвичай редактор має справу з великою кількістю виправлень, корегувань, часто доводиться "спрощувати" виклад від енциклопедичного до журналістського;

- з попереднім фактором також пов'язаний обсяг матеріалу: часто автор вважає фонові знання читача доволі повними і не пояснює деякі свої думки; розповсюдженою є й інша практика, коли автор-мистецтвознавець в одному матеріалі на певну тему намагається пояснити завеликий обсяг інформації, у тому числі тісно пов'язаної з головною темою, — редактор краще від усіх знає читача видання, а значить, і приблизний рівень освіти останнього і потребу в роз'ясненнях загальновідомих фактів і зацікавленість у маловідомих;

- великі обсяги ілюстративного матеріалу у виданнях про мистецтво, де малюнки відіграють часто чи не найважливішу роль, — редакторів потрібно вирішити низку проблем з добору ілюстрацій, можливостей поліграфічного відтворення, дотримання авторського права їхніх виготовлячів.

З одного боку, названі особливості стосуються не лише спеціалізованих видань з мистецтвознавства, а й загалом усіх інших періодичних і неперіодичних видань, з іншого — свідчать про те, що видання певної тематики має характерні ознаки, тому редакторів при підготовці, наприклад, спеціалізованих ЗМІ з мистецтвознавства, доводиться послуговуватись як загальнотеоретичними, так і суто практичними і конкретними знаннями.

Висновки. У публікації розглянуто періодичні видання про образотворче мистецтво як певний вид ЗМІ й осередок великої кількості публіцистичних текстів, а також як сукупність наукових і науково-популярних публікацій, виокремлено основні особливості, з якими доводиться стикатися головному та літературному редакторам при підготовці видань до друку. А ці особливості пов'язані з композицією окремого номера журналу чи газети, авторським стилем і жанром кожного тексту, балансом науковості тексту і доступності викладеного широкому загалу, з обсягами розміщеної інформації та ілюстративного матеріалу, достатніми для висвітлення теми, але не надлишковими.

У ході аналізу редакційної підготовки спеціалізованих періодичних видань про мистецтво визначено її особливості, принципи редагування та медіаосвітній потенціал періодики мистецтвознавчого спрямування. Його результати можуть бути корисними для студентів-мистецтвознавців та майбутніх редакторів.

Список використаної літератури

1. Васильева А. Н. Газетно-публицистический стиль речи : курс лекций по стилистике рус. яз. : [учеб. пособие для студентов-иностранцев] / Васильева Анна Николаевна. — М. : Русский язык, 1982. — 198 с.
2. Гуріненко І. Ю. Педагогічні умови застосування засобів мас-медіа у професійній підготовці майбутніх державних інспекторів з пожежної безпеки : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Гуріненко Інна Юрївна ; Черкас. нац. ун-т імені Б. Хмельницького. — Умань (Черкас. обл.), 2012. — 23 с.
3. Духаніна Н. М. Педагогічні умови застосування медіаосвітніх технологій у підготовці магістрів комп'ютерних наук : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Духаніна Наталія Мар'янівна ; Ін-т вищої освіти Нац. акад. пед. наук України. — К., 2011. — 22 с.
4. Жури́н А. А. Интегрированное медиаобразование в средней школе : (предметы естественнонаучного цикла) : монография / А. А. Жури́н. — М. ; Саров : СГТ, 2009. — 300 с.
5. Зазнобина Л. С. Школа и СМИ / Л. С. Зазнобина // Mediaeducation.ru : веб-сайт / учред.: Лаб. ТСО и медиаобразования ИСМО РАО. — Режим доступа: http://mediaeducation.ru/publ/sc_smi.shtml. — Загл. с экрана.
6. Казаков Ю. М. Педагогічні умови застосування медіаосвіти в процесі професійної підготовки майбутніх вчителів : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Казаков Юрій Миколайович ; Луган. нац. пед. ун-т імені Тараса Шевченка. — Луганськ, 2007. — 22 с.
7. Капелюшний А. О. Редагування в засобах масової інформації : навч. посіб. / Капелюшний Анатолій Олексійович. — Львів : ПАІС, 2005. — 304 с.
8. Кириллова Н. Б. Медиакультура: от модерна к постмодерну / Н. Б. Кириллова. — М. : Акад. проект, 2005. — 448 с.
9. Мурюкина Е. В. Медиаобразование старшекласников на материале кинопрессы / Е. В. Мурюкина. — Таганрог : Кучма, 2006. — 200 с.
10. Онкович А. В. Медиадидактика: масс-медиа в учебном процессе по русскому языку как иностранному / Анна Владимировна Онкович. — Saarbrücken : Lambert academic publishing, 2012. — 332 с.
11. Сахневич І. Н. Педагогічні умови застосування медіаосвітніх технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців нафтогазового профілю : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Сахневич Інна Андріївна ; Ін-т вищої освіти Нац. акад. пед. наук України. — К., 2012. — 22 с.
12. Тимошик М. С. Видавнича справа та редагування / Микола Степанович Тимошик. — К. : Наша культура і наука : Ін-Юре, 2004. — 224 с.
13. Фіялка С. Б. Редагування навчальної літератури з культурознавства для вищої школи : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій / Фіялка Світлана Борисівна ; Нац. техн. ун-т України "Київ. політех. ін-т". — К., 2012. — 18 с.
14. Чемерис І. М. Формування професійної компетентності майбутніх журналістів засобами іншомовних періодичних видань : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Чемерис Інна Михайлівна ; Ін-т вищої освіти Нац. акад. пед. наук України. — К., 2008. — 24 с.
15. Шубенко Н. О. Формування медіакультури майбутнього вчителя музики засобами аудіовізуальних мистецтв : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Шубенко Наталія Олександрівна ; Київ. ун-т імені Бориса Грінченка. — К., 2010. — 21 с.
16. Янишин О. К. Формування комунікативних умінь майбутніх документознавців засобами медіаосвітніх технологій : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Янишин Ольга Каролівна ; Ін-т вищої освіти Нац. акад. пед. наук України. — Київ, 2012. — 22 с.

В статье рассмотрены основные характеристики периодических изданий об изобразительном искусстве и выделены главные особенности, с которыми приходится сталкиваться редактору во время подготовки издания к выходу в свет.

In the article it is told about the main characteristics of periodicals dedicated to fine art topics and the main publishing and editing features are sorted out.

Надійшла в редакцію 24 вересня 2012 року